

KS. JERZY MISIUREK

## **ŻYCIE I DZIAŁALNOŚĆ NAUKOWO-BADAWCZA KS. PROF. ZW. DR. HAB. IRENEUSZA WERBIŃSKIEGO**

Deklaracja Soboru Watykańskiego II *Gravissimum educationis* podkreśla, że Kościół oczekuje wiele od działalności fakultetów teologicznych, którym powierza „odpowiedzialne zadanie przygotowania własnych wychowanków nie tylko do posługi kapłańskiej, lecz przede wszystkim do nauczania w ośrodkach wyższych studiów kościelnych czy do samodzielnej pracy naukowej, czy wreszcie do podjęcia trudniejszych obowiązków apostołstwa intelektualnego” (DWCh, n. 11). W tak nakreślone przez Sobór zadania fakultetów teologicznych wpisuje się już od 25 lat działalność naukowo-badawcza wrocławskiego kapłana, ks. prof. zw. dr. hab. Ireneusza Werbińskiego.

### **1. Rys biograficzny**

Ks. Ireneusz Werbiński urodził się 25 marca 1950 r. w Przespolowie Pańskim k. Kalisza; rodzicami jego byli Roman i Wanda z d. Guglas. W 1968 r. ukończył on I Liceum Ogólnokształcące im. Adama Asnyka w Kaliszu, a następnie rozpoczął studia filozoficzno-teologiczne w Wyższym Seminarium Duchownym we Wrocławku, uwieńczone 15 czerwca 1974 r. święceniami kapłańskimi. Jako wikariusz pracował duszpastersko kolejno w dwu parafiach diecezji wrocławskiej; jednocześnie też od 1975 r. otrzymał on pozwolenie na studia teologiczne w Prymasowskim Instytucie Życia Wewnętrznego w Warszawie. Pracę magisterską pt. „Kierownictwo duchowe młodzieży męskiej wieku dorastania” napisał w 1978 r. na Wydziale Teologii Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, zaś w roku następnym obronił licencjat (w sensie kanonicznym, rozumianym według konstytucji *Sapientia christiana*) z teologii duchowości w Prymasowskim Instytucie Życia Wewnętrznego w Warszawie. Studia teologiczne kontynuował ks. Werbiński w latach 1978–1980 w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim, uzyskując w 1980 r. stopień naukowy doktora nauk teologicznych

w zakresie teologii duchowości, na podstawie rozprawy pt. „Zagadnienie doskonałości chrześcijańskiej w polskiej literaturze teologicznej w latach 1918–1939”, napisanej pod kierunkiem ks. prof. dr. hab. Waleriana Słomki; jednocześnie rozpoczął studia na Wydziale Filozofii Chrześcijańskiej w zakresie psychologii.

Od 1980 r. ks. dr Werbiński pracował w duszpasterstwie jako wikariusz w parafii katedralnej we Włocławku, a następnie w parafii św. Bartłomieja Apostoła w Koninie. W 1982 r. otrzymał zgodę na kontynuację systemem zaocznym, na Wydziale Filozofii Chrześcijańskiej w Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie (dziś Uniwersytet Kard. Stefana Wyszyńskiego), rozpoczętych uprzednio w KUL studiów z psychologii, uzyskując w 1986 r. magisterium z filozofii chrześcijańskiej w zakresie psychologii. W 1984 r. ks. Werbiński, decyzją miejscowego ordynariusza diecezji, został mianowany ojcem duchownym alumnów Wyższego Seminarium Duchownego we Włocławku; funkcję tę sprawował do 1990 r. W roku akademickim 1986/87 przebywał w Rzymie, potem zaś w Münster, gromadząc materiały do przyszłych badań naukowych. Od roku 1987 ks. Werbiński został zaangażowany do pracy naukowej na Wydziale Teologicznym ówczesnej Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie w charakterze asystenta, a od 1990 r. adiunkta przy Katedrze Hagiografii. W 1993 r. ks. Werbiński przeprowadził na podstawie dorobku naukowego i rozprawy pt. *Świętość w świetle dekretów beatyfikacyjnych i kanonizacyjnych po Soborze Watykańskim II* (Warszawa 1993) przewodniczący habilitacyjny na tymże Wydziale. Decyzją Rady Wydziału Teologicznego ATK w Warszawie z dnia 10 maja 1993 r., potwierdzoną następnie przez Radę Naukową Konferencji Episkopatu Polski oraz Centralną Komisję do spraw Tytułu Naukowego i Stopni Naukowych w dniu 27 września 1993 r., ks. dr Ireneusz Werbiński uzyskał stopień doktora habilitowanego nauk teologicznych w zakresie teologii duchowości. Po dwóch latach został powołany na stanowisko profesora nadzwyczajnego w Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie. Wskutek utworzenia w 2001 r. Wydziału Teologicznego na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu, przeniósł się na nowy Wydział, by wesprzeć jego kadre naukowo-dydaktyczną, obejmując przy tym kierownictwo Zakładu Teologii Duchowości. W 2005 r., po opublikowaniu pracy *Problemy i zadania współczesnej hagiologii* (Toruń 2004), otrzymał tytuł profesora nauk teologicznych.

Do 2012 r. ks. prof. Werbiński wypromował około 170 magistrów i licencjuszy teologii oraz dziewięciu doktorów. W 1997 r. został on wybrany na prezesa Teologicznego Towarzystwa Naukowego Wyższego Seminarium Duchownego we Włocławku. Jako prezes tego Towarzystwa zainicjował

w 1998 r. wydawanie rocznika naukowego „Studia Włocławskie”, którego przez szereg lat był współredaktorem; czasopismo cieszy się dużym uznaniem ze strony teologów. Ks. prof. Werbiński zasłużył się również w formacji intelektualnej i duchowej alumnów seminariów duchownych we Włocławku i w Toruniu przez prowadzenie zajęć dydaktycznych, a w latach 1984–1990, jak zaznaczono, był ponadto we Włocławku ojcem duchownym alumnów.

## 2. Osiągnięcia naukowo-badawcze

Zapoczątkowana 25 lat temu praca naukowa ks. prof. Werbińskiego zaowocowała wieloma publikacjami. Wyróżnić tu trzeba siedem książek poświęconych przede wszystkim duchowości i świętości chrześcijańskiej, nadto liczne artykuły naukowe traktujące o doskonałości życia, ascezie, celibacie kapłańskim, wychowaniu w rodzinie i innych zagadnieniach, 42 hasła encyklopedyczne, wiele opracowań i artykułów popularno-naukowych i popularnych. Dorobek ten świadczy dobitnie o nieprzerwanej działalności naukowo-badawczej ks. Werbińskiego i jego ciągłym zainteresowaniu i zaangażowaniu w różne kwestie w zakresie głównie nauk teologicznych. Jednocześnie też publikacje te zwracają uwagę na jego badawcze ukierunkowanie, jak też kwalifikacje metodologiczne i działalność dydaktyczno-organizacyjną.

### 2.1. Świętość i doskonałość życia chrześcijańskiego

Wiele miejsca w teologicznej spuściźnie ks. prof. Werbińskiego zajmuje problematyka świętości i doskonałości życia chrześcijańskiego, która doszła do głosu już w pracy *Świętość w świetle dekretów beatyfikacyjnych i kanonizacyjnych po Soborze Watykańskim II* (Warszawa 1993). Książka jest owocem dociekań Autora związanych z współczesnym ujmowaniem przez Kościół świętości opartych na badaniach dekretów rzymskiej Kongregacji Spraw Kanonizacyjnych.

Tematyka dojrzałej osobowości świętych dominuje w artykułach: *Osobowość świętego na przykładzie świętego Józefa*, „Studia Theologica Varsaviensia”, 34(1996), nr 2, s. 255–263; *Osobowość świętego na przykładzie Teresy Benedykty od Krzyża (Edyty Stein)*, tamże, 37(1999), nr 2, s. 185–192. Mamy zatem zarysowany charakter świętego mężczyzny, jak i świętej kobiety. Ale wśród publikacji ks. Werbińskiego spotykamy i takie tytuły, jak: *Czy wszyscy święci odznaczyli się dojrzałą osobowością?*, w: *Duchowość Europy*, red. S. Urbański, M. Szymula, Warszawa 2001, s. 152–167; a także *Kto może zostać świętym?*, „Studia Włocławskie”, 2(1999), s. 278–288.

Jednocześnie też wskazuje on na pewne postacie jako na wzory świętości: *Posłuszeństwo Ojcu drogą świętości Maryi*, „Salvatoris Mater”, 1(1999), nr 4, s. 30–43; *Błogosławiona Karolina Kózka jako wzór osobowy dla współczesnej młodzieży żeńskiej*, „Ateneum Kapłańskie”, 134(2000), s. 33–40; *Świętość Niepokalanej wzorem dla współczesnego człowieka*, „Salvatoris Mater”, 3(2001), nr 1, s. 63–75; *Sługa Boży ks. Franciszek Blachnicki jako wzór świętego kapłana*, „Dobry Pasterz”, 2002, z. 27, s. 211–228; *Obraz świętości odczytany w „Novo millennio ineunte”*, „Teologia i Człowiek”, 1(2003), s. 175–189. W tym ostatnim artykule ks. Werbiński podkreślił, że w dokumencie papieskim mowa jest o różnych drogach, wymagających jednak odpowiedniej „pedagogiki świętości”, która zdolna jest dostosować się do rytmu poszczególnych osób; świętość Boga ukierunkowana jest ku człowiekowi.

Dużą wartość dla teologii duchowości przedstawiają też artykuły: *Realizacja ośmiu błogosławieństw drogą świętości chrześcijanina*, w: *Duchowość przełomu wieków*, red. S. Urbański, M. Szymula, Warszawa 2000, s. 148–165; *Duch Święty kształtuje i uaktualnia świętość chrześcijanina*, w: *Wiara i świadectwo Apostołów Piotra i Pawła*, red. J. Kędzierski, Ciechocinek 2000, s. 175–192; a także *Medytacja jako droga uświęcenia człowieka*, w: *Homo orans*, t. 2, Lublin 2001, s. 183–196.

Problematyka świętości życia obecna jest również w innych publikacjach ks. Werbińskiego, a świadczą o tym artykuły: *Maryja wzorem świętości kobiety*, „Salvatoris Mater”, 5(2003), nr 1, s. 111–124; *Świętość chrześcijanina w wypowiedziach Jana Pawła II z okazji ogłoszenia polskich świętych i błogosławionych*, w: *Jan Paweł II, apostoł jedności*, red. J. Kędzierski, Pelplin 2003, s. 212–221; *Realizacja rad ewangelicznych drogą do świętości w wypowiedziach Jana Pawła II podczas pielgrzymek do Ojczyzny*, „Studia Włocławskie”, 7(2004), s. 60–73; „*Nie lękajcie się być świętymi*” – *Jan Paweł II o świętości*, w: *Fides quaerens intellectum. Wiara poszukująca zrozumienia*, Toruń 2004, s. 289–307; *Eucharystia drogą do świętości*, „Teologia i Człowiek”, 7–8(2006), s. 289–305.

Pouczający charakter mają artykuły: *Na wzór polskich świętych. Świętość jako zadanie każdego chrześcijanina*, „Ateneum Kapłańskie”, 149(2007), s. 252–265; a także *Inspiracje dla świętości współczesnego człowieka na przykładzie Elżbiety Węgierskiej*, w: *Źródła duchowości Europy*, red. M. Mróz, J. Perszon, K.Z. Sztylec, Toruń 2008, s. 151–165.

Uwieńczeniem refleksji ks. prof. Werbińskiego na temat świętości są artykuły: *Świętość w nauczaniu Jana Pawła II*, „Studia Włocławskie”, 13(2011), s. 11–23; a także *Obraz świętości odczytany w encyklice Benedykta XVI „Deus caritas est”*, „Rocznik Teologiczny”, 46(2007), z. 6, s. 405–416.

Warto podkreślić, że w dowodzeniu na temat potrzeby osiągnięcia świętości życia ks. Werbiński opiera się na tekstach biblijnych i nauczaniu Kościoła. Przy ich pomocy wykazał, że świętość Boga i świętość ludzi łączą się ściśle ze sobą. Bóg jest źródłem świętości, w której dobrowolnie uczestniczą ludzie.

## 2.2. Hagiografia i hagiologia

Z zagadnieniem świętości i doskonałości życia chrześcijańskiego wiąże się ściśle problematyka hagiografii i hagiologii. Zagadnienia te w szczególności interesowały ks. Werbińskiego jako asystenta, a następnie adiunkta przy Katedrze Hagiografii ówczesnej Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie.

Obok pomniejszych przyczynków z tej dziedziny, uwagę zwraca przede wszystkim rozprawa profesorska *Problemy i zadania współczesnej hagiologii* (Toruń 2004), nad którą warto dłużej się zatrzymać. Książka ta jest próbą przedstawienia „istotnych problemów dotyczących świętości” (s. 13). Jako dział nauk teologicznych, hagiologia zajmuje się problemem świętości, przy czym sam termin jest nowy. Na samym wstępie ks. Werbiński zarysował treść pojęć związanych z hagiologią, a więc: „hagiografia” i „hagiografia naukowa”; świadczy to dobitnie o precyzji jego myślenia, jak też naukowej dokładności. Równocześnie też ks. Werbiński wyznacza dokładnie badawczy program hagiologii, bowiem dostrzegł on w polskiej literaturze hagiograficznej brak takiego dzieła, które by w sposób praktyczny, a przy tym naukowy zajmowało się zasadniczymi problemami i zadaniami hagiologii. Zalicza do nich: przedmiot, metody badań hagiologicznych, twórczość hagiograficzną, sposoby dowodzenia świętości i zadania tej dziedziny wiedzy. Autor widzi zadanie współczesnej hagiologii w próbie dawania odpowiedzi: „jak” ukazywać świętych, aby mogli stać się pociągającymi wzorami do naśladowania (s. 18).

Mówiąc o przedmiocie hagiologii ks. Werbiński zauważa, że obejmuje on bardzo wiele zagadnień, wśród nich istotę i strukturę świętości, jej źródła, wymiar ascetyczno-mistyczny i wszystko, co wpływa na jej rozwój, bądź też utrudnia jej rozwój. Podkreślić trzeba, że Autor wierny jest podjętemu tematowi; pisze on bowiem o problemach i zadaniach „współczesnej” hagiologii, obejmującej okres tuż przed Soborem Watykańskim II, jak też okres posoborowy. W ten sposób przyjęte założenie pozwoliło mu na ukazanie w sposób syntetyczny całego bogactwa różnych aspektów świętości, np. biblijny obraz świętości, eklezjalny wymiar świętości, wymiar ascetyczny, mistyczny, charyzmatyczny itp. W ujmowaniu tych zagadnień

uwagę zwraca zaakcentowanie dynamicznego i personalistycznego charakteru świętości. W naturę bowiem ofiarowanej Bożej miłości wpisana jest jej dążność ku pełni, stąd też miłość stanowiącą istotę świętości możemy pomnażać działając z pobudek świętości (por. s. 74).

Po ukazaniu przedmiotu hagiologii ks. Werbiński zajął się trudnym zagadnieniem metod badań hagiologicznych. Tu szeroko omawia on hermeneutykę hagiologiczną, a zwłaszcza problematykę zastosowania w hagiologii metod wypracowanych przez nauki historyczne, jak też w psychologii i przez nauki teologiczne. Nic dziwnego, że przy omawianiu tych zagadnień wykorzystał on prace J. Topolskiego, J. Brzezińskiego, Z. Skornego i C. Bartnika. Znane są mu również opracowania z tej dziedziny autorów zagranicznych. Warto podkreślić, że ks. Werbiński chyba po raz pierwszy, gdy chodzi o literaturę polską, ukazał w sposób komplementarny metodologię hagiograficzną, zgodnie zresztą z najnowszymi wytycznymi Kongregacji Spraw Kanonizacyjnych. Przypomina też, że Kongregacja ta zachęca, by w badaniach hagiologicznych stosować metody wypracowane przez nauki historyczne, psychologię i teologię. Wszystko to umożliwi odkrycie boskiego wymiaru świętości (por. s. 156).

Szeroko potraktowana została w omawianej rozprawie twórczość hagiograficzna. Autor wykazał się tu bogatą erudycją, a przy tym wnikliwością badawczą. Omawia on zarówno hagiografię powszechną od czasów starożytności kościelnej, aż po nasze dni, jak i hagiografię polską. Świadom jest tego, że w czasach najnowszych pojawia się szereg prac badawczych związanych z problematyką hagiologiczną. Słusznie też przypuszcza, że ożywieniu badań w tej dziedzinie sprzyjało stanowisko Soboru Watykańskiego II, który przypominał, że wszyscy chrześcijanie powołani są do świętości (por. KK, n. 39). Także ustawodawstwo pap. Jana Pawła II uprościło dotychczasowy sposób dowodzenia świętości na drodze prawnokanonicznej (s. 164).

Kolejny rozdział książki dotyczy sposobów dowodzenia „świętości kanonizowanej”. Autor zajął się najpierw genezą i rozwojem postępowania kanonizacyjnego, skupiając się na pierwszych formach kanonizacji, a następnie procedurze prawnej od reformy pap. Urbana VIII (zm. 1644) do konstytucji *Divinus perfectionis Magister* papieża Jana Pawła II.

Ubogaceniem treści książki jest niewątpliwie zamieszczenie wielu informacji o kanonizacji w Kościołach katolickim i prawosławnym, a także o kulcie oddawanym świętym w Kościołach protestanckich (s. 220–225). Autor słusznie zaakcentował rolę Kongregacji Spraw Kanonizacyjnych w rozeznaniu autentyczności i nadprzyrodzonego charakteru przeżyć

duchowych kandydatów na ołtarze (s. 233). Chodzi bowiem o moralną pewność, że kierował się on w życiu miłością i kształtował swą osobowość na podobieństwo Jezusa Chrystusa.

Najważniejsze zadanie współczesnej hagiologii omawia Autor w końcowym już rozdziale książki. Włączenie do przedmiotu swych badań trzech zasadniczych pojęć: hagiografii, hagiografii naukowej i hagiologii domagało się zamieszczenia odpowiednich treści. Doskonałym wprowadzeniem do tego zagadnienia jest ukazanie procesu ewolucji zadań hagiologicznych na podstawie wybranej literatury przedmiotu. Ks. Werbiński słusznie zauważa, że właściwej ocenie danego dzieła hagiograficznego sprzyja spojrzenie na nie z punktu widzenia okresu jego powstania (s. 235); każda bowiem z epok w inny sposób ujmuje kryteria świadectw, przy czym najbardziej wiarygodne wydają się być te biografie, które powstały w niedługim czasie po śmierci świętego, z uwagi na świadków jego życia (s. 236). Autor bierze pod uwagę również środowisko rodzinne, do którego także przywiązuje duże znaczenie. Jednocześnie potrafi też krytycznie oceniać niektóre przynajmniej biografie świętych, dowodząc, że należy ukazywać świętych „w całej prawdzie i różnorodności ich osobowości” (s. 240).

Cenne są uwagi Autora, który podkreśla, że święci powinni być ukazywani jako wzorce osobowe, stąd wielkie znaczenie ma sam sposób ich przedstawiania, jak i tego, co sobą reprezentują. Każdy bowiem święty starał się autentycznie słuchać Boga, jak i podejmować wysiłek pracy nad sobą, prowadzący do umiłowania Boga i człowieka. Jednocześnie też ks. Werbiński dostrzega ogromne możliwości formacyjne kryjące się w celebracji liturgii Eucharystii o świętych, a świętość ta w nawiązaniu do Mszy świętej ukazana jest w jej aspekcie dynamicznym. Ważnym osiągnięciem Autora książki jest wskazanie na wzory osobowe świętych dla poszczególnych stanów życia, a więc dla laikatu, osób konsekrowanych i kapłanów diecezjalnych. Słusznie też zaakcentował, że jedna co do istoty świętość realizowana jest na różnych drogach i w różny sposób (s. 260). Opierając się na wskazaniach bł. Jana Pawła II, Autor przypomina o wartościach praktykowanych przez świętych i ich postawie świadectwa, by następnie stwierdzić, że świętość jest oznaką dynamizmu, który zmierza do realizowania miłości na wzór Jezusa Chrystusa.

Książka profesorska ks. Werbińskiego jest niewątpliwie ważnym dziełem z zakresu głównych problemów i zadań współczesnej hagiologii. Wypełnia ona lukę w polskiej literaturze teologicznej, ukazując w sposób naukowy, w jaki sposób należy przedstawiać świętość, aby jawiła się ona jako dobro możliwe do osiągnięcia przez wiernych, a przy tym poucza

o jej realizacji w różnych warunkach życia. Zagadnienia zaprezentowane w książce są bardzo aktualne z uwagi na liczne biografie świętych i błogosławionych, ukazujące się również na gruncie polskim. Książkę *Problemy i zadania współczesnej hagiologii* charakteryzuje wysoki stopień oryginalności, nadto otwartość i klarowność przemyśleń, zwłaszcza że przedmiot jego zainteresowań badawczych wymagał zastosowania metod wypracowanych już przez inne dyscypliny. Z całą otwartością można powiedzieć, że wspomniana pozycja stanowi niezwykle ważne i doniosłe studium z zakresu hagiologii. Jej treściowa zawartość nie może być pomijana przez tych, którzy w przyszłości zajmować się będą problematyką świętości.

Problematyki hagiologicznej dotyczą także pewne artykuły ks. Werbińskiego, jak: *Aspekty anielskie w hagiografii*, w: *Księga o aniołach*, red. H. Oleschko, Kraków 2002, s. 283–298, a także *Wychowawcza rola hagiografii*, w: *Świadek Jezusa*, red. M. Chmielewski, Lublin 2004, s. 325–345. W pierwszym z nich ukazał Autor nie tylko miejsce aniołów w hagiografii, lecz także przybliżył zagadnienie wiary w ich pośrednictwo oraz wizję i rolę dobrych duchów w kształtowaniu duchowości świętych. W drugim artykule ks. Werbiński dał odpowiedź na pytanie, w jakim kierunku powinna pójść wychowawcza rola hagiografii. Z problematyką tą wiąże się również artykuł: *Duszpasterski wymiar męczeństwa*, „Ateneum Kapłańskie”, 135(2000), s. 217–226. Podkreślił tu Autor związek męczeństwa z tradycją polskiego narodu, a zwłaszcza wskazał na męczenników jako na wzory osobowe, których naśladowanie może prowadzić chrześcijanina do osobowego kontaktu z Bogiem. Problematyka hagiologiczna obecna jest również w artykułach: *Hagiologia a inne dyscypliny naukowe*, „Studia Nauk Teologicznych PAN”, 1(2006), s. 151–166; a także *Stan badań hagiograficznych i hagiologicznych w Polsce oraz postulaty badawcze*, w: *Duchowość w Polsce*, t. 12, red. M. Chmielewski, Lublin 2010, s. 90–104.

### 2.3. Teologia duchowości

Wiele artykułów naukowych ks. Werbińskiego dotyczy zagadnień z zakresu teologii duchowości, zwłaszcza gdy chodzi o duchowość kapłańską, modlitwę, medytację i ascezę. Tym zagadnieniom poświęcił on m.in.: *Doskonałość chrześcijańska w ujęciu o. Jacka Woronieckiego*, w: *Ze studiów nad duchowością chrześcijańską*, red. S. Urbański, I. Werbiński, Warszawa 1992, s. 40–51; *Przeżywanie Eucharystii szansą wejścia w nawrócenie*, w: tamże, s. 77–117; *Rady ewangeliczne w życiu wiernych świeckich*, w: tamże, s. 150–162; *Jedność i wielość duchowości*, w: *Teologia duchowości katolickiej*, red. W. Słomka [i in.], Lublin 1993, s. 70–84; *Duchowość*



kapłańska a epoka postmodernizmu, w: *Postmodernizm. Wyzwanie dla chrześcijaństwa*, red. Z. Sareło, Poznań 1995, s. 132–143; *Obecność Boga w modlitwie*, w: *Postawy duchowe wobec Boga, Kościoła i człowieka*, red. M. Chmielewski, Lublin 1995, s. 79–96; *Wychowanie do modlitwy w Katechizmie Kościoła katolickiego*, w: *Oblicza doskonałości chrześcijańskiej*, red. M. Chmielewski, Lublin 1996, s. 89–108, *Kontemplacyjny charakter modlitwy w życiu prezbitera*, „Teologia i Człowiek”, 2(2003), s. 115–137; *Ewangeliczny charakter modlitwy różańcowej*, w: *Homo orans*, t. 4, Lublin 2003, s. 229–244; *Powszechna potrzeba duchowości*, w: *Kościół w życiu publicznym. Teologia polska i europejska wobec nowych wyzwań*, t. 2, Lublin 2004, s. 149–159. W swoich dociekaniach ks. Werbiński akcentuje personalistyczny wymiar modlitwy i jej wpływ na ludzkie życie, stąd potrzeba wychowania do modlitwy, zwłaszcza „modlitwy życia”. Autor podkreśla przy tym, że wiara jest odpowiedzią całego człowieka jako osoby na doświadczenie obecności Boga.

Niezwykle cenne są artykuły ks. Werbińskiego dotyczące formacji duchowej zarówno katolików świeckich, jak też przygotowujących się do kapłaństwa: *Formacja duchowa chrześcijanina w świetle roku liturgicznego*, „Roczniki Teologiczne”, 43(1996), z. 5, s. 77–91; *Formacja duchowa alumnów Wyższego Seminarium Duchownego we Włocławku w latach 1965–1973*, w: *W Panu złożyłem nadzieję*, Włocławek 2002, s. 162–177; *Formacja duchowa w seminarium włocławskim w XX wieku*, „Studia Włocławskie”, 5(2002), s. 345–365. Postawił tu Autor postulaty odnoszące się do samej formacji, zwłaszcza by mogła być całościową i uwzględniała misję każdego chrześcijanina, szczególnie zaś kapłana. Formacyjny charakter ma również jego artykuł: *Realizacja rad ewangelicznych drogą do świętości w wypowiedziach Jana Pawła II podczas pielgrzymek do Ojczyzny*, „Studia Włocławskie”, 7(2004), s. 60–73. Autor podjął tu próbę uzasadnienia specyfiki realizacji trzech rad ewangelicznych (czystości, ubóstwa i posłuszeństwa) w poszczególnych stanach życia: świeckim, kapłańskim i zakonnym na przykładzie błogosławionych i świętych. Natomiast życiem eremickim zajął się ks. Werbiński w artykule: *Potrzeba realizacji charyzmatu eremickiego w czasach współczesnych*, „Collectanea Theologica”, 69(1999), nr 4, s. 55–70. Dowodzi tu, że w sytuacjach zagrożeń, zagubienia i zbytniej nerwowości oparciem jest wyciszenie, umartwienie, modlitwa i pokuta. Interesujący jest również artykuł: *Komplementarność powołań w Kościele*, „Horyzonty wiary”, 10(1999), z. 3, s. 55–64, gdzie zajął się genezą, strukturą i życiem Kościoła jako środowiska, w którym realizuje się komplementarność powołań. Głębokie w swej treści są tematy, jakich

podjął się ks. Werbiński w opracowaniach: *Nazaretański styl życia duchowego w rodzinie*, „Ateneum Kapłańskie”, 147(2006), s. 21–33; *Duchowość kapłana diecezjalnego*, „Ateneum Kapłańskie”, 154(2010), s. 440–451; zasługują one bez wątpienia na ich upowszechnienie. Zaakcentować należy w publikacjach ks. Werbińskiego wzajemne przenikanie się refleksji na temat formacji kapłańskiej z ogólną myślą o formacji chrześcijańskiej. Problem ten ma swe uzasadnienie w odpowiednim aplikowaniu przez Autora doktryny o wspólnym kapłaństwie wiernych świeckich z powszechnym powołaniem do świętości.

Ciekawe, a przy tym oryginalne i twórcze jest opracowanie: *Dobrze radzić wątpiącym*, w: *Edukacja – kultura – teologia*, red. K. Konecki, I. Werbiński, Toruń 2003, s. 653–667; zagadnienie zwątpienia połączył Autor umiejętnie z ideą chrześcijańskiego miłosierdzia. Ks. Werbiński opracował ponadto wiele artykułów do *Słownika małżeństwa i rodziny*, red. E. Ozorowski (Warszawa – Łomianki 1999) oraz do *Leksykonu duchowości katolickiej*, red. M. Chmielewski (Lublin – Kraków 2002). Potrafi on także popularyzować swą wiedzę, o czym świadczą m.in. liczne artykuły popularnonaukowe.

### 3. Kierunki zainteresowań badawczych

Zaprezentowany w sposób pobieżny dorobek naukowo-badawczy ks. Werbińskiego rzuca wiele światła na kierunki jego naukowych zainteresowań, a także na znaczenie tych badań dla teologii. Jego twórczość pisarska jest nie tylko wyjątkowo bogata, ale też zróżnicowana tematycznie i treściowo (zob. wykaz publikacji). Świadczy ona o opanowaniu metody pracy naukowej, posiadaniu bogatego i rozbudowanego warsztatu naukowego, a nade wszystko systematycznej i konsekwentnej pracy.

Podkreślić trzeba, że ks. prof. Werbiński dostrzega potrzebę głębokiego osadzenia zagadnień życia duchowego na Piśmie Świętym, nauczaniu ojców Kościoła i *Magisterium Ecclesiae*, liturgii, współczesnej myśli teologicznej oraz łączenia zasadniczych nurtów duchowości z ludzką egzystencją. Wprawdzie sam sposób rozwiązywania podejmowanych problemów sugeruje, że Autor jest teologiem, to jednak bliskie mu są inne dziedziny nauk humanistycznych, jak i psychologia (por. *Zaburzenia relacji między rodzicami i ich wpływ na rozwój dziecka*, „Studia nad rodziną”, 6(2001), s. 97–106).

Uwadze czytelnika nie może ująć wyjątkowa aktualizacja tematyki podejmowanej w pracach naukowych ks. Werbińskiego. Zarówno bowiem praca profesorska, jak też wiele z jego artykułów, np. *Czy współczesnej*

*młodziży potrzebna jest asceza?*, „Horyzonty wiary”, 8(1997), nr 4, s. 33–42, są jakby odpowiedzią na zapotrzebowania współczesnych ludzi. Charakterystyczne, że Autor stara się przekazywać własne badania językiem precyzyjnym, choć nie rozstrzygającym wszystkiego do końca. Dzięki temu pozostawia on odbiorcy przekazu przestrzeń dla indywidualnych przemyśleń, gdyż życie Boże będące współpracą z łaską tylko do pewnych granic może być uchwytne w badaniach naukowych.

Szczególnym osiągnięciem naukowym ks. Werbińskiego są dociekania związane z współczesnym ujmowaniem przez Kościół świętości w oparciu o badania dekretów Kongregacji Spraw Kanonizacyjnych. Zakładając wyrazistą świadomość i przekonanie, że świętość nie objawia się wprost w postawie człowieka, ale poprzez znaki wskazujące na obecność w jego życiu duchowym Boga, Autor zachęca, aby w ukazywaniu tajemnicy świętości uwzględniać czasową jej strukturę, fabułę i sposoby jej kompozycji, a także liczyć się z aktualnymi możliwościami odbiorcy i jego nastawieniem na osiągnięcie głównego celu narracji.

Innym kierunkiem zainteresowań naukowych ks. Werbińskiego jest badanie związku polskiej hagiologii z rodzimą kulturą. Autor w oparciu o swe badania doszedł do przekonania, że określenie „Polak – katolik” ma swe odzwierciedlenie w pewnym przynajmniej okresie naszej historii. Dążenie do wolności, jakie dało o sobie znać w czasach zaborów, wciąż ocierało się o etos krajów sąsiadujących z nami, stąd tendencja do wypracowania własnej tożsamości duchowej. Kultura naszego narodu otwarta była na wartości duchowe innych krajów, zważywszy, że wielu polskich świętych nie było Polakami „z urodzenia”. Autor dowiódł, że polscy święci, którzy w opinii wielu badaczy zrosli się niemal organicznie z codziennym życiem narodu, byli ludźmi z tych miejsc, w których ścierały się ze sobą i stapiały w specyficzną jedność duchową, a przy tym kulturową ekumenię: katolicyzm, prawosławie i protestantyzm. Rozpatrywanie przez naukę tej więzi i jej różnorodności, która w pewnym momencie osiągała swe odzwierciedlenie w kulturze naszego narodu, wydaje się wielkim wyzwaniem badawczym. Z wynikami badań w tym zakresie możemy się zapoznać w: *Na wzór polskich świętych. Świętość jako zadanie każdego chrześcijanina*, „Ate-neum Kapłańskie”, 149(2007), s. 252–265; a także *Aktualność duchowego przesłania ks. Jerzego Popiełuszki*, w: *Sprawiedliwość, pokój i radość*, red. A. Niemira, K. Rulka, J. Szymański, Włocławek 2010, s. 429–443.

Jednym z kierunków badań ks. Werbińskiego jest także zagadnienie współzależności życia duchowego i osobowości człowieka. Badania teologii duchowości od strony przedmiotowej koncentrują się na doświadczeniu

duchowym. W religiach pozachrześcijańskich nosi ono znamiona zwykłego doświadczenia psychicznego o treści religijnej, natomiast w chrześcijańskim doświadczeniu duchowym zachodzą szczególne odniesienia między człowiekiem i Bogiem w Trójcy Osób; jakkolwiek relacje te są konkretne, to jednak dla wielu dziedzin naukowych nie są dostępne z uwagi na brak badawczego narzędzia. Ks. Werbiński w swej naukowej rzetelności, wykorzystując narzędzia badawcze stosowane w naukach humanistycznych i w teologii, pragnie w sposób naukowy opisywać doświadczenie religijne dostępne dla wyznawców wszystkich religii, a przy tym określić specyfikę duchowego doświadczenia w wierze, która właściwa jest chrześcijaństwu.

Specjalistyczne studia w zakresie psychologii pozwoliły ks. Werbińskiemu na badanie przyczyn ludzkich kryzysów duchowych i możliwości wykorzystania ich w procesie kształtowania dojrzałej osobowości. Z uwagi na kryzysy duchowe, o których mówi, odwołuje się do danych biblijnych, by odpowiedzieć na pytanie, w jaki sposób rozwiązywał je człowiek Biblii. Ważnym momentem, o jakim najczęściej traktuje Książka Profesor, jest doświadczenie okresu dorastania, bowiem wtedy – jak sądzi – dochodzi do integracji osobowości (zob. np. *Zaburzenia relacji między rodzicami i ich wpływ na rozwój dziecka*, „Studia nad rodziną”, 6(2000), s. 97–106). Poznanie struktury i przyczyn tych kryzysów daje szansę włączenia ich w proces dojrzewania osobowego i dojrzewania duchowego. Ks. Werbiński ma świadomość tego, że jego badania naukowe powinny zmierzać ku temu, aby ukazywać świętych, którzy towarzyszą współczesnemu człowiekowi w jego codziennym życiu.

Dodać trzeba, że w dorobku pisarskim ks. Werbińskiego znajdują się opracowania wykraczające poza ukazaną już pobieżnie problematykę. Warto w tym miejscu wymienić: *Rola mieszkańców wsi w zachowaniu duchowego dziedzictwa integrującej się Europy w kontekście wypowiedzi Jana Pawła II*, w: *Oblicza polskiej wsi*, Konin 2001, s. 38–43. Wszystko to świadczy o szerokim wachlarzu teologicznych zainteresowań naszego Autora, a równocześnie o kompetencji w rozwiązywaniu trudnych zagadnień życia duchowego.

#### 4. Wartości metodologiczne

Naukowe publikacje ks. Werbińskiego (książki, artykuły) świadczą, że dysponuje on odpowiednim przygotowaniem metodologicznym. Można stwierdzić, że jego warsztat naukowy prezentuje się bez zarzutu. Charakteryzuje go przede wszystkim umiejętność rzeczowego i wnikliwego analizowania tekstów źródłowych związanych z hagiologią i teologią życia

duchowego w ogóle. Jego naukowe opracowania odznaczają się jasnym postawieniem problemu, erudycyjną wprost znajomością badanego zagadnienia i odpowiednim prowadzeniem toku rozumowania. Dokonania naukowe Autora w kwestiach merytorycznych i metodologicznych charakteryzuje badawcza rzetelność, kompetencja i sumiennosc. Posiada też umiejętnosc wyprowadzania syntetycznych wniosków, podczas gdy jego wywód jest logiczny i spójny. Doskonałym przykładem powiazania zasadniczego toku wykładu z zastosowaniem syntezy jest jego ksiazka: *Problemy i zadania współczesnej hagiologii* (Toruń 2004). Pomimo trudnego przedmiotu badan naukowych ks. Werbiński posluzyl się jezykiem komunikatywnym i rzeczowym, a przy tym w miare jasnym. Z wielką też przejrzystością potrafi on poruszac się wśród najrozmaitszych kierunków i okresów historycznych tworzenia się hagiologii, jak też reprezentatywnych przedstawicieli chrześcijańskiej duchowosci. Stwierdzic zatem można, że Ksiądz Profesor z naukową odpowiedzialnością prowadzi dociekania, które zaprezentowal w swoich publikacjach.

\* \* \*

Podsumowujac, wypada zauwazyć, że dotychczasowe zycie ks. prof. Ireneusza Werbińskiego bogate bylo w wydarzenia zwiazane z pracą naukową, ale też i duszpasterską, bowiem i jako naukowiec nie uchylal się od posluzg zwiazanych z duszpasterstwem; trudno jest w ramach krótkiego artykulu zamknac wszystkie jego dokonania. Dodac tu trzeba przezycia o charakterze ściśle duchowym, które są nieuchwytnie dla naszych zmyslów. Wiele spraw i dokonani pozostaje znanych samemu Bogu, który widzi to, co jest w ukryciu, i który najlepiej bada ludzkie serca i sumienia. Wydaje się, że przedstawione wyzej w sposób bardzo pobiezny zestawienie róznych prac i zadan podejmowanych przez ks. Werbińskiego nie jest w stanie dogłębnie ujac ducha jego przywiazania do Kościoła i oddania w sluzbie Bogu i bliźnim. Jakkolwiek taka postawa nie zawsze bywa zauwazona i rozumiana, to jednak wazna jest sama intencja sluzby bez reszty Bogu i Kościołowi oraz realne dokonania, które pozostana dla przyszlych pokoleń jako zobrazowanie pracowitości i solidnej wiedzy. Ks. prof. Werbiński swoją twórczością naukowo-badawczą wpisuje się znakomicie w wielki nurt odnowy teologii duchowosci po Soborze Watykańskim II.